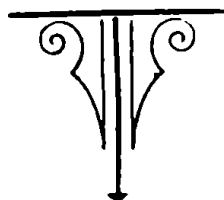
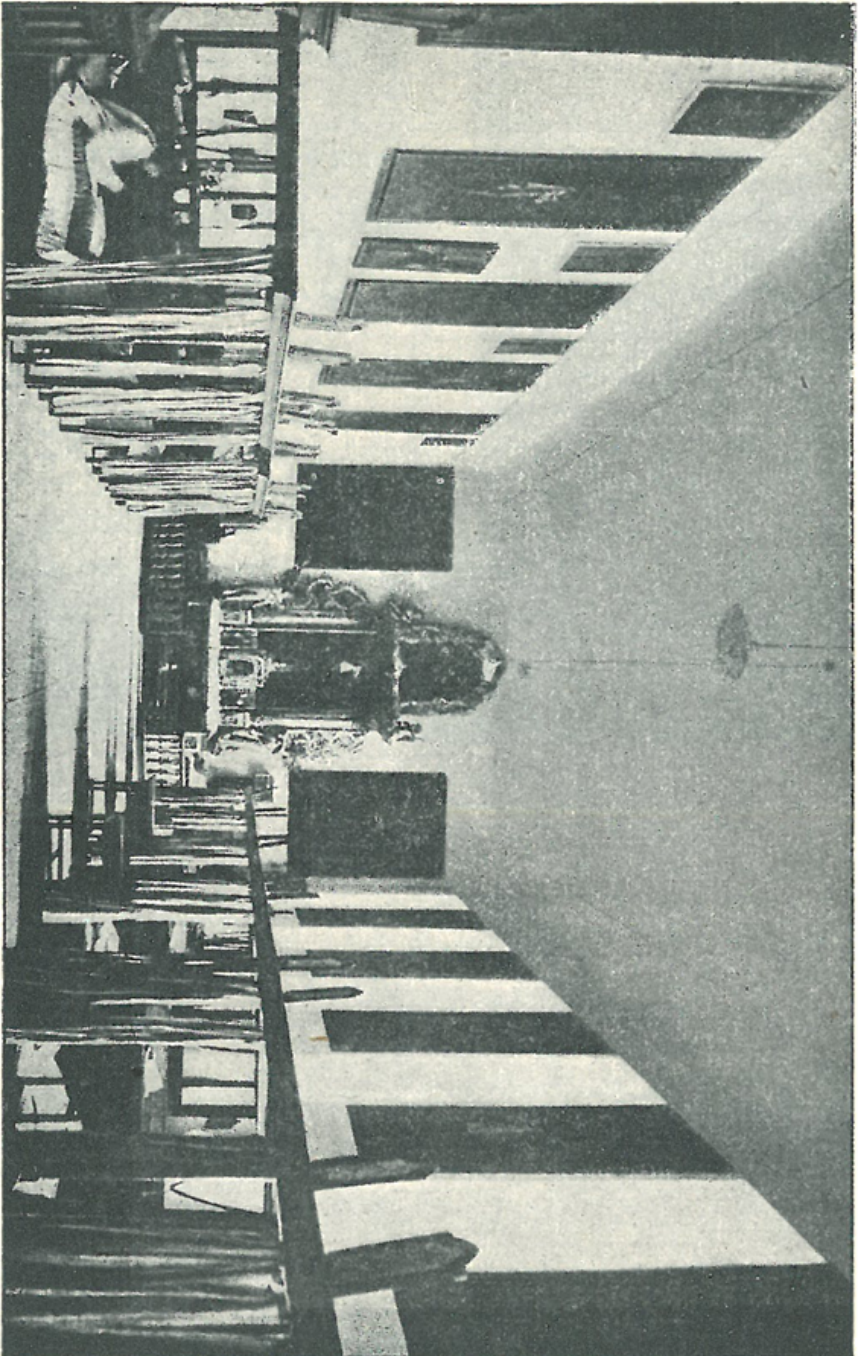

DĚJINY
KLÁŠTERA A NEMOCNICE
ALŽBĚTINEK V PRAZE
NA OSLAVU
DVĚSTĚLETÉHO TRVÁNÍ

NAPSALI

Ā. POSTŘIHAČ * DR. JAR. LENZ

Hlavní sál z doby založení nemocnice.

DĚJINY

KLÁŠTERA A NEMOCNICE ALŽBĚTINEK

V PRAZE-II. NA SLUPI.

NA OSLAVU DVĚSTĚLETÉHO TRVÁNÍ
(1722—1922)

NAPSALI

ANTONÍN POSTŘIHAČ,
ORDIN. KOMISAŘ.

Dr. **JAROSLAV LENZ,**
PRIMÁŘ.

ČISTÝ VÝNOS VĚNUJE SE NEMOCNICI ALŽBĚTINEK.

PRAHA 1922.
CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KŮTRBA.
NÁKLADEM VLASTNÍM.

Nihil obstat.

Prof. dr. **Fr. Stejskal**, censor.

Imprimatur.

Pragae, die 22. Martii 1922.

NE 4138.

† **Franciscus**,
Archiepiscopus.

Dějiny kláštera Alžbětinek v Praze.

Podává Ant. Postřihač.

Duchovní řád Alžbětinek má za základ řeholi třetího řádu sv. Františka Seraf. a jméno po sv. Alžbětě. — Sv. Alžběta, narozena r. 1207, byla dcerou uherského krále Ondřeje II., jenž byl bratr české královny Konstancie, matky naší blah. Anežky Přemyslovny. Provdána byla za Ludvíka, lankraběte Durynského, a vynikala velikou pokorou a milosrdnou láskou k chudým a nemocným. V 20. roce věku svého ovdověla a vyhnána byla z vlastního majetku. Vstoupila do třetího řádu sv. Františka Seraf. a roku 1229 založila v Marburku nemocnici, kdež sloužila sama s velikou láskou nemocným. Skvěla se vzácnými ctnostmi a zemřela, majíc teprve 24 roky věku, dne 19. listopadu roku 1231, a již za 4 roky byla za svatou prohlášena.

Sláva sv. Alžběty šířila se po její smrti po všech zemích katolických, a milosrdná její láska k nemocným nabádala i po její smrti k následování.

Tak terciářky sv. Františka v Německu jaly se sloužiti nemocným a zřizovati nemocnice. Jedna část přijala jméno sv. Alžběty a združila se ve zvláštní řád panen Alžbětinek. Řád ten nabyl pak pevného ustálení a utvrzení blah. Angelinou, narozenou r. 1377 v Itálii. Po krátkém manželství vstoupila Angelina do třetího řádu sv. Františka Seraf. a sloučila r. 1397 ve Folignu terciářky pod klausuru, z čehož roku 1428 vznikl trvalý svazek řeholní, který potvrzen byl papežem Lvem X.

Do Prahy uveden byl řád Alžbětinek zbožnou a duchaplnou hraběnkou Karolinou Schönkirchovou, která r. 1709 poznala ve Vídni klášter a nemocnici Alžbětinek a po tom toužila, by řeholnice ty i v Praze mohly působiti. K účelu tomu nabídla štědrnou podporu 15.000 zlatých. Na její prosbu vyslala představená kláštera vídeňského M. Josefa de Rupe roku 1719 dvě řeholnice M. Angelinu a M. Johannu do Prahy, aby tu provedly nutné přípravy k založení kláštera Alžbětinek. Ctihodné sestry zavítaly do Prahy dne 6. ledna roku 1719 a prozatím bydlely po domech šlechtických. Arcibiskup pražský Ferdinand hr. Kühnburg byl jim nakloněn.

Avšak hned z počátku narazily Alžbětinky na vážné překážky. Jednalot se o základ jmění pro nový klášter, jak gubernium (místo-držitelství) žádalo, aby totiž nový klášter novými sbírkami milodarů

nestal se na újmu již zde isoucím řádům, a aby obyvatelstvu na nový ústav nových břemen se neukládalo. Tu hraběnka Schönkirchová sdružila se ještě se šesti šlechtickými paními, a dobrodějky ty složily 24 000 zl jako žádanou základní jistinu, z jejíž úroků prozatím čtyři Alžbětinky žiti a šest nemocných ošetřovati měly. První nemocnou Annu v ošetření vzaly dne 6. listopadu 1720.

Účel nadace výslovně byl vytčen v tom, »aby chudé nemocné ženského pohlaví, ode všech opuštěné, náležitěho ošetření tu došly a na spáse své zkázy nevzaly«.

Pro nový klášter s dovolením císaře Karla VI. koupily šlechtičny ty od Servitů za 6000 zl. zahradu s domem a kaplí na stráni Slupské.

Servité, to jest řád Služebníků Panny Marie, usazeni byli roku 1360 od Karla IV. na pozemcích slupských mezi Vyšehradem a Karlovem v klášteře uři kostelíku Marie Panny, řečeném na »Trávníčku«. Slupská stráň s přilehající zahradou nedaleko kláštera Servitů vynikala zdravou a vzdušnou polohou, a bylo tu také dostatek vody. Zde měl kdysi světící biskup Jan Ignác Dlouhovesský z Dlouhé Vsi vinici s letohrádkem. A tuto vinici určil šlechtný lidumil na ústav pro sestárle kněze z duchovní správy, a vedle domu vystavěl tu kapli Bolestné Marie Panny, kterou vysvětil dne 22. června roku 1681. Darování to učinil, aby tu staří kněží společně a bez hmotných starostí žiti a Bohu sloužiti mohli. Casem však dům tento již nestačil pro kněze-pensisty, a tu arcibiskup Jan hr. Breuner koupil na Zderaze dům s rozsáhlou zahradou a tam založil nový krásný ústav pro kněze s kostelem sv. Karla Borom., který byl dokončen roku 1732. Ústav ten výhradně dobročinný však po 50 letech, t. j. r. 1783 byl zrušen a kostel odsvěcen. Jest v něm nyní česká technika.

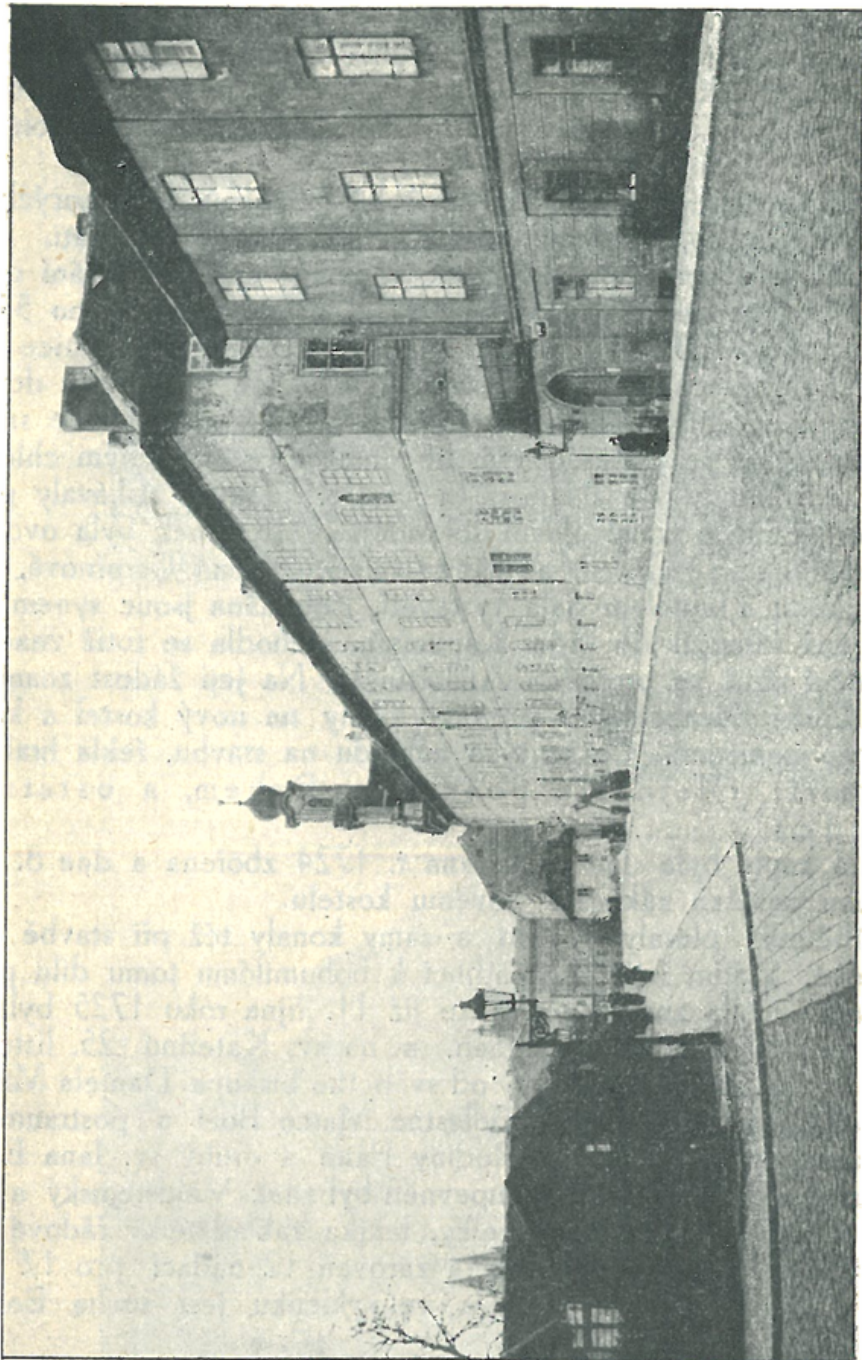
Budovu s kaplí Bolestné Marie Panny arcibiskup Breuner daroval Trinitárům, či řádu Nejsv. Trojice na vykupování zajatců. Trinitáři však tu pobýli jen 3 léta (1705—1708), kdy se přestěhovali do svého nového kláštera Nejsv. Trojice v ulici Spálené. Svůj dům s kaplí na Slupi prodali pak Servitům, od nichž, jak již výše bylo řečeno, r. 1722 pozemky s domem a kaplí koupeny byly pro klášter Alžbětinek.

Tato Slupská stráň rozdělena byla na viničku, kuchyňskou a ovocnou zahradu, což se Alžbětinkám zamlouvalo, zvláště pak kaple Bolestné Matky Boží jim lahodila. Obytné stavení pro začátek poskytovalo dosti vhodných místností pro nemocné i pro řeholní sestry.

Stvrzení císařského tomuto novému podniku dostalo se dne 26. ledna roku 1722. »K větší slávě Boží a k rozmnožení lásky k bližnímu.«

Nový řeholní dům Alžbětinek tedy zřízen byl na Slupi, a vše přichystáno k uvedení řeholnic do něho. Velký den posvěcení kláštera stanoven byl na den 17. května 1722.

Téhož dne sešlo se tu značné množství zbožného lidu, hlavně dobroditelky, které o zdar díla pracovaly. Byly tu ctihodné sestry-zakladatelky, jež právě za představenou si zvolily zbožnou, horlivou a neunavnou sestru M. Angelinu. Vše bylo v napiatém očekávání,

Kláster a nemocnice Alžbětinck v roce 1922.

když po prvé zazněly tu zvony k uvítání arcibiskupa Khünburga, který sem zavítal s duchovenstvem, by posvětil kostel, klausuru, nemocnici a hřbitov. Po vykonaném posvěcení kníže-arcibiskup potvrdil nově zvolenou představenou M. Angelinu, odevzdav jí na znamení její moci v záležitostech duchovních i světských klíče domu, knihu řeholní a pečeť. Pak uvedl představenou a s ní tři sestry do klášterní klauzury. Tak stalo se dne 17. května roku 1722. Tím začala činnost Alžbětinek v Praze a proto v květnu roku 1922 připadá 200leté jejich jubileum. Na novém hřbitově klášterním první pohřbena byla Barbora Křížová † 23./5. 1722.

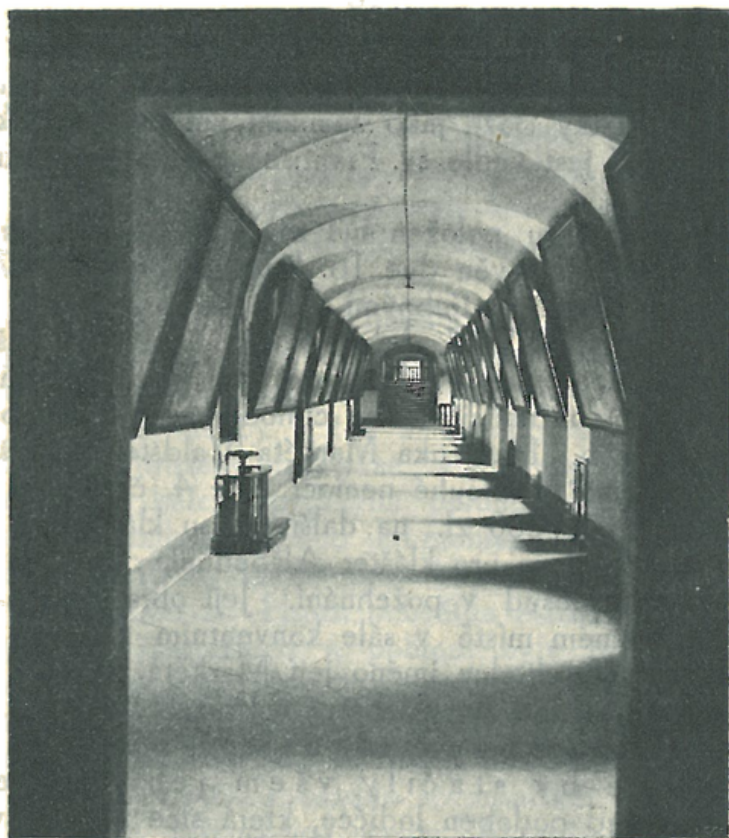
Hned se hlásilo k Alžbětinkám tolik nemocných a chorých, že místo nedostačovalo, a několik sester nebylo s to, vše zastati. Představená zřídila v nemocnici 12 lůžek, k čemuž a k vydržování celého kláštera úroky nedostačovaly. Roku 1722 bylo tu ošetřováno 57 nemocných, roku 1723 — 59, roku 1724 — 70 atd. Reholnice samy konaly nejtěžší práce, vstávaly denně o 3. hodině ranní, kdy do kůru k modlitbám chodily, a potom pracovaly celý den. A přece snášely bídu, spokojující se jednoduchým obědem a večer suchým chlebem. Ale při tom konaly vše s radostí a vesele. Tím si získávaly přízeň a dobrodince, mezi nimiž hlavní dobrodějka Alžbětinek byla ovdovělá Markéta hraběnka Valdštejnová, rozená Cernínová, která nynější klášter s kostelem dala vystavěti. Pobádána jsouc synem svým Janem, jenž vstoupil do řádu Kapucínů, rozhodla se totiž značného svého jmění užití ve prospěch Alžbětinek. Na její žádost znamenitý stavitel Kilián Dienzenhofer připravil plány na nový kostel a klášter se síní pro nemocné. Co se týká nákladu na stavbu, řekla hraběnka Valdštejnová: »Nejdříve počneme s Bohem, a ostatní se již najde.«

Stará kaple byla dne 24. června r. 1724 zbořena a dne 8. srpna téhož roku položen základ k novému kostelu.

Alžbětinky plesaly radostí a samy konaly též při stavbě práce nádennické. Zatím i jiní dobrodinci k bohumilému tomu dílu přispívali. Stavba rostla znamenitě, takže již 11. října roku 1725 byla dostavěna věž a na ní kříž upevněn, a na sv. Kateřinu 25. listopadu r. 1725 byl již kostel posvěcen od světícího biskupa Daniela Mayera. Hlavní oltář jest tu zasvěcen Bolestné Matce Boží a postranní jsou dva. Jeden jest sv. Anny či Rodiny Páně a druhý sv. Jana Evang. Nad hlavním vchodem kostela upevněn byl znak Valdštejnský a Cernínský na paměť velké dobroditelky, takřka zakladatelky řádové Markéty hraběnky Valdštejnové, která zároveň 12 nadací pro 12 sester založila. V štítu průčelí kostela ve výklenku jest socha Bolestné Matky Boží.

V řádu Alžbětinek jest Bolestná Matka Boží zvlášť uctívána. Počátek toho stal se ve Vídni, kde M. Josefa de Rupe, zakládajíc klášter Alžbětinek, všude jsouc odstrčena a nemajíc naděje na zdárný výsledek, padla na kolena před obraz Bolestné Matky Boží s naříkáním na své utrpení a prosila Matku Boží za pomoc pro chudé, ubohé a nešťastné lidi. A hle, Matka Boží pomohla, a pomoc přišla. Od té doby Alžbětinky uctívají zvlášť Bol. Matku Boží, a v Praze

Chodba v klášteře.

Kaple v zahradě (býv. hřbitovní).

za zvláštní vyšší pokyn znamenaly to, že na pozemku Slupském jest kaple Bolestné Matky Boží, jako znamení jim pro nový klášter. Bolestná Matka Boží jest vedle sv. Františka Seraf. spolupatronkou řádu Alžbětinek.

K novému klášteru položen byl základní kámen dne 18. dubna 1726 a klášter byl dostavěn dne 16. listopadu roku 1727. Nemocnice klášterní se všemi potřebnými úpravami odevzdána byla svému účelu dne 7. září roku 1732, když ji vysvětil a první mši svatou tu sloužil kancléř arcib. konsistoře Jan Frik. Byl to právě svátek svatých Andělů Strážných, naznačující, čím ctihodné sestry jako ošetřovatelky mají býti nemocným. Hraběnka Markéta Valdštejnová však kláštera nespátřila; zemřela po dlouhé nemoci dne 4. července roku 1728. odkávšv v závěti 24 000 zl. na další stavbu kláštera a na mše sv. Den jejího úmrtí stal se pro klášter Alžbětinek dnem smutku a památka její žije tu dosud v požehnání. Její obraz i syna Kapucína nalézá se na čestném místě v sále konventním a jedna z řeholnic mívá po hlavní dobroditelce jméno její Markéta.

Tak upevnil se řád sv. Alžběty v Praze. Avšak klášter Alžbětinek s nemocnicí neměl nikdy takových příjmů, které by stačily všem jeho potřebám. Byl zajisté a jest dosud podoben lodičce, která sice za příznivého počasí pomocí domácích po moři klidně pluje, ale která při jakékoliv bouři zmítána jest nebezpečně, jsouc blízka zahynutí.

První představená M. Angelina byla vyzvána založit klášter v Celovci. Odevzdala správu pražského kláštera druhé představené M. Johanně a dne 16. dubna roku 1732 odcestovala do Celovce.

Na pražský klášter Alžbětinek za nedlouho již přikvačily nesnáze a strasti. Se svolením císařským koupily sestry Celestinky zahradu proti Alžbětinkám, řečenou »na Baště«, a zamýšlely tu vystavěti velikou klášterní budovu, čímž by klášter Alžbětinek byl utrpěl, že by totiž novou stavbou zamezen byl k němu přístup vzduchu i světla. Jen výkupným 10.000 zl. docílily Alžbětinky, že od zamýšlené stavby bylo upuštěno. Celestinky koupily si pak dům od hraběte Šporka na rohu ulice Jindřišské a Bredovské, kde nyní stojí budova hlavní pošty.

Druhá představená M. Johanna odebrala se do Slezska založit tam klášter Alžbětinek. Také třetí představená M. Františka, za níž koupena byla zahrada »na Baště« a s klášterem podzemní chodbou spojena, odebrala se r. 1746 s několika sestrami založit nový klášter v Mnichově.

Představená M. Markétka vystavěla na hřbitově kryptu a umrlčí kapli sv. Barbory, v níž se mohla sloužiti mše svatá. Dům i zahrada dány do pořádku, lékárna a chirurgické přístroje rozmnoženy, mnoho a mnoho nemocných v nemocnici došlo ošetření, ale mimo to i u fortny klášterní přichozím z města i z venku v menších úrazech byla pomoc poskytována a zuby trhány. To se dalo do nedávna. I jiné skutky milosrdné se tu prokazovaly, pokud jen prostředky klášterní dostačovaly.

Než tato blahodárná činnost byla náhle přerušena a ústav ocitnul se v těžké zkoušce za války roku 1741, kdy klášter utrpěl velikých

škod. Alžbětinkám bylo roku 1742 uloženo odvésti 3000 zlatých na válečných platech a ubytovati i živiti 150 vojáků nepřátelských.

V roce 1743 bylo ještě hůře. Ke svízelným válečným přidal se totiž hlad a drahota. Řeholnice požívaly koňské maso a posléze ani toho neměly. Když vojsko nepřátelské odcházelo, vynutilo si na klášteře ještě 2000 zl. výpalného.

Při bombardování Prahy od Prusáků roku 1744 odnesly řeholnice postele s nemocnými do dolení křížové chodby klášterní i do sklepa, a trvaly ve smrtelných úzkostech, neboť nepřátelské koule zalétaly na klášter, prorážely klenby i zdi a zapálily střechu, která z části shořela. K těmto hrůzám přidaly se trapné starosti o výživu Lidé chudí, nemocní a kulemi pruskými poranění hledali u Alžbětinek pomoci, a ubohé řeholnice, pokud jen mohly, jim ji poskytovaly. Když posléze Prusáci do Prahy vtrhli, nutili klášter Alžbětinek k zaplacení výpalného přes 15.000 zl. Hrůza uchvátila Alžbětinky, které následkem citelných ztrát peněžních a pohrom byly na pokraji zahynutí, když jim tu bylo uloženo 15.000 zl. složit prodlením 24 hodin. Tu v krutém nebezpečí pomohl jim hrabě Špork, který se svou chotí půjčil klášteru 14.000 zlatých. Později pak peníze ty klášteru odpustil. Po zahnání Prusáků osadilo se císařské vojsko na Baště i v klášterním dvoře, a řeholnice musily 120 mužů živiti. Hrabě Špork i jeho choť byli po smrti pohřbeni v kostelní tu kryptě, a dcera jejich M. Elekta stala se řeholní sestrou Alžbětinkou.

Když roku 1757 Prusáci na Prahu stříleli, klečely Alžbětinky dnem i nocí před vystavenou nejsv. Svátostí oltární. Tenkrát padlo do kláštera pouze 7 kulí a neublížily mu. Převeliký počet lidí, raněných kulemi nepřátelskými, byl v té době v klášteře ošetřován a léčen. Alžbětinkám bylo tu zase platit 3000 zl. válečných příspěvků. Po vítězství císařského vojska nad Prusáky u Kolína vystavěla představená M. Alžběta při kostele kapli sv. Tekly, kterou dne 23. září roku 1762 biskup Jan Kayser vysvětil. Z kaple té koná se pohřeb zemřelých tu řeholnic.

První zakladatelka Alžbětinek v Praze hraběnka Schönkirchová zemřela dne 3. září roku 1765, když byla zbytek svého života v tomto klášteře zbožně ztrávila. Ve výroční den jejího úmrtí konají se tu zádušní služby Boží a každodenně po mši sv. konventní modlí se sestry za ni »De profundis«.

V létech 1770 a 1771 panovala v Čechách veliká neúroda a následkem toho nastala nesmírná drahota. Z hladu požívali lidé otrub, trávy a listí se stromů. Klášter Alžbětinek omezil se pro sebe na nejnnutnější potřeby, a u fortny klášterní rozdával se černý chléb a teplá polévka zvláště dětem a starým lidem. Od té doby zachoval se obyčej u Alžbětinek každý pátek poskytovati chudým chléb a polévku, což se udrželo až přes rok 1914, kdy za světové války chléb u nás toliko na poukázky »chlebenky« jednotlivým osobám, a to jen ve skrovném množství se prodával. Tu klášter nemaje sám pro sebe potřebného chleba, nemohl ho jiným poskytovati.

Za představené M. Serafíny roku 1778 zemřela císařovna Marie Terezie, která byla konventu darovala 30.000 zl.

Na kláštéry vůbec, tedy také na Alžbětinky přišla zlá doba za vlády císaře Josefa I., který zbožná bratrstva zapovídal a na sta klášterů zrušil. Alžbětinky sice nezrušil, ale zakázal jim přijímati čekatelky. Klášter měl takto vymřít, což naplňovalo řeholnice nesmírnou bolestí. Pláč jejich rozléhal se po klášteře, i v tmavých komůrkách jednotlivých sester.

Tu představená M. Serafina pořídila nový oltář »Srdce Ježíšova«, u něhož sestry modlitby konaly, kdykoliv klášteru zvláštní nebezpečí hrozilo, jako tentokráte. Táž představná přijímala do domu řeholnice ze zrušených klášterů, poskytujíc jim tu útočiště. Žily tu zvlášt 4 Celestinky z bývalého kláštera sv. Kláry ve Znojmě.

Když Alžbětinky úmrtím se tenčily a klášter neměl nových sil k ošetřování nemocných, odhodlala se r. 1786 představená M. Dominika tři dívky, které chtěly do kláštera vstoupiti, poslati k císaři Josefu II., který právě se nalézal ve vojenském táboře blíže Prahy. Dívky před císařem padly na kolena prosíce, by směly přijati roucho řehole tak dobročinné a potřebné. Družina generálů odstoupila, a císař vyslechnuv prosbu dívek, kladl jednotlivým otázky, chtěje poznati, mají-li k tak těžkým pracím povolání. Na konec pak prohlásil, že pražského kláštera Alžbětinek nezruší, ale naopak že podobné kláštéry i v jiných zemích chce založiti. A skutečně v Pešti a v některých uherských městech kláštéry Alžbětinek byly v té době založeny.

Dne 2. října roku 1786 navštívil pak císař klášter Alžbětinek, ale nebyl z počátku poznán. Přišli totiž dva důstojníci sem. Představená vodila je po klášteře, a oba pochvalovali prostranné místnosti, vzorný pořádek všude a čistotu. Po té první důstojník se tázal: »Kde jsou moje rekrutky (novicky), kterým jsem dal svolení k obláčce?« Tu představená poznala, že mluví se samým císařem. Radost celého konventu z císařské návštěvy byla nesmírná. Prohlédnuv si ještě nemocnici, pochválil císař vše, projevil svou spokojenost a odcházejce, odevzdal představené 25 dukátů. Od té doby přijímány jsou tu zase novicky.

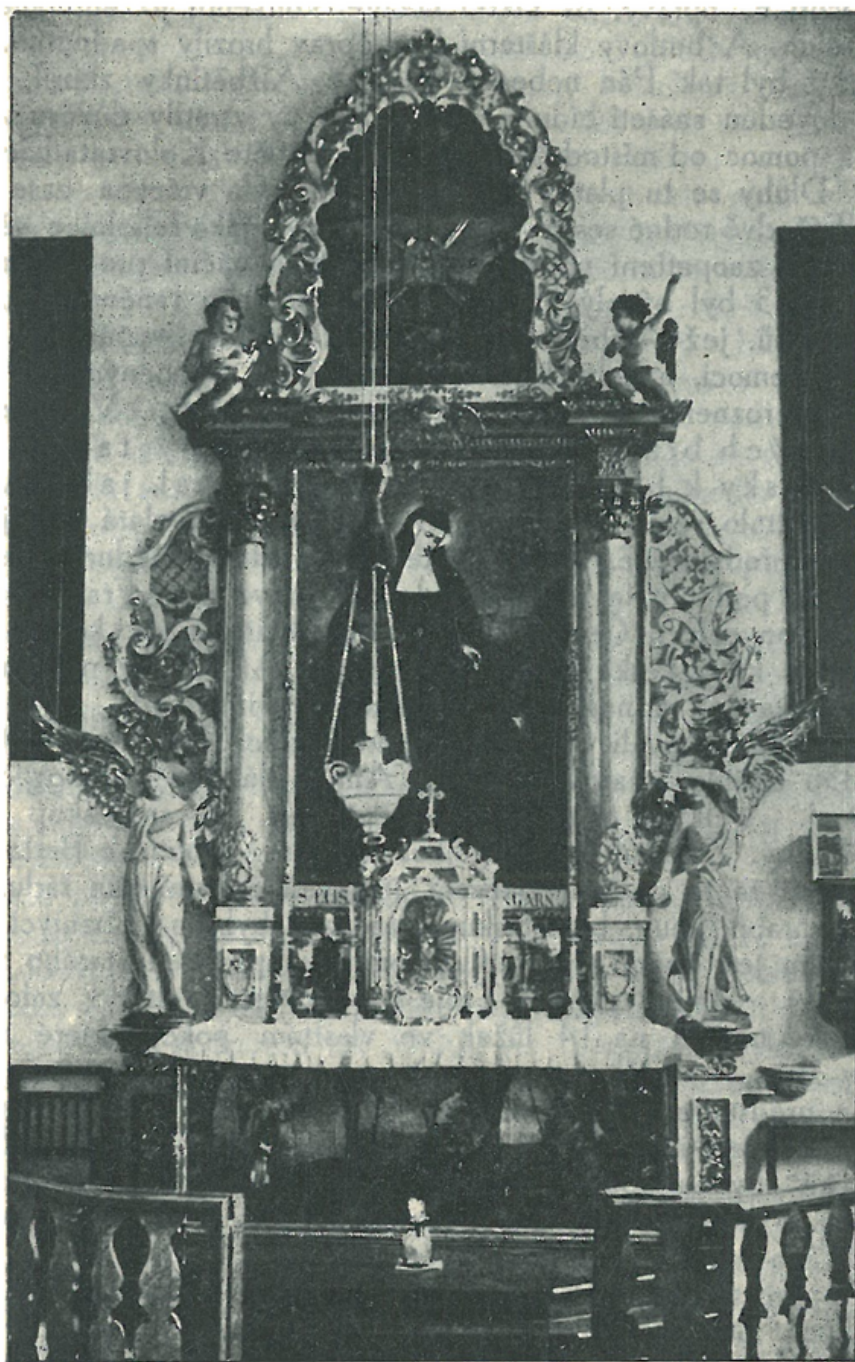
Ze zrušených sousedních klášterů zachovalo se u Alžbětinek mnoho náboženských obrazů a soch.

V tom čase prodal klášter pozemky »na Baště«, které byl získal za 10.000 zl. od Celestinek.

Do veliké nesnáze přišly Alžbětinky zrušením sousedního kláštera Servitů, který jim byl dlužen 13.000 zl. Dostaly nyní za to prázdnou, nepotřebnou budovu klášterní. Z nesnází těch vyvázly, když náboženská Matice zrušený klášter Servitů sama převzala.

Ve válkách francouzských nové svízele hrnuly se na klášter Alžbětinek. Válečnými daněmi a státním finančním úpadkem skleslo jmění kláštera, záležející hlavně z cenných papírů, až na třetinu, takže se zdálo, že klášter zahyne.

Když v nejhorších letech 1805, 1806 a 1807 Alžbětinky byly od celého světa opuštěny, ujal se jich arcibiskup pražský Vilém kníže Salm a vyšší duchovenstvo, by domu opatřeny byly aspoň nejnужnější prostředky.

Oltář sv. Alžběty v nemocnici.

Za představené M. Markéty od roku 1807 klesl ústav Alžbětinek tak, že přestával býti nemocnicí a stával se jen místem zaopatřovacím pro starší osoby, které si mohly za sebe platit.

V klášteře, v kostele i v nemocnici všecko sešlo, a nebylo odkud vzít na opravy, ba nikdo nechtěl konventu již ani půjčit, ani dát na dluh. A budovy klášterní bez oprav hrozily spadnutím.

Když byl tak Pán nebeský pražské Alžbětinky zkusil, jak až dalece dovedou snášeti bídu a strasti, aniž by ztratily důvěru v Boha, tu přišla pomoc od místodržitele českého hraběte Kolovrata-Liebsteinského. Dluhy se tu platily a nemocnice byla vrácena zase svému účelu. Též dvě rodné sestry rozené Klenkové jako řeholnice věnovaly své jmění k zaopatření potřebných nástrojů a náčiní pro lékárnu.

R. 1813 byl bývalý klášter Servitů přeplněn raněnými vojíny ze všech národů, jež Alžbětinky ošetřovaly. Potom vypukly v Praze nakažlivé nemoci, a celý klášter naplněn byl nemocnými. Polovice řeholnic se rozemohla na tyfus a 4 z nich zemřely. Vedle řádu milosrdných bratří není ústavu, který by tak hrdinné skutky lásky k bližnímu v Praze byl konal, jako Alžbětinky. Dostalo se jim s místa nejvyššího uznání a zlatá medaile zdošla prsa představené. Než klášteru Alžbětinek jednalo se spíše o vydatnou podporu, a té se mu dostalo, když císař František I. dovolil, aby po celých Čechách k udržení kláštera se konaly sbírky milodarů, a když česká šlechta jala se pro Alžbětinky pořádati divadelní představení, koncerty, dobročinnou loterii a pod.

R. 1832 věnovali čeští stavové nemocnici Alžbětinek 10.000 zl. a r. 1836 udělila císařovna Marie Anna klášteru korunovační dar 12.000 zl. Velkým příznivcem Alžbětinek byl arcibiskup Václav Chlumčanský. Zvláštní dobroditelkou stala se princezna Berta Rohanova, byvši za to poctěna názvem „nejvyšší ochranitelka řádu.“ Též Leopold hrabě Thun, býv. biskup Pasovský byl mezi příznivci Alžbětinek. Nám jest znám z krásného pomníku uprostřed starého hřbitova Košířského. Majitel panství Troje baron Xav. Astfeld založil pro Alžbětinky nadání na 14 lůžek ve vlastním pokoji, které r. 1841 vešlo v život.

Za představené M. Rafaely od r. 1840 vzal arcibiskup Alois Schrenk konvent i nemocnici Alžbětinek ve zvláštní ochranu. Zahrada „na Baště“ byla propachtována, kaple sv. Barbory na býv. hřbitově opravena. v kostele byly malby obnoveny. K pohřbívání ctih. sester bylo získáno místo na hřbitově vyšehradském.

Za představené M. Bernardiny (1855-1879) ocitnul se klášter zase ve velkých dluhích, což za představené M. Emanuely (1879-1888) bylo pozvolna uplaceno. Arc. konsistoř často v Ord. listu vřele doporučela nemocnici k podporování. — Válka pruská r. 1866 a dvakrát vypuknuvší cholera byla zase klášteru Alžbětinek obtěžkací zkouškou. Řeholní život, pobožnosti a klausura, v době josefínské uvolněné, uváděny byly zase v původní přísnost za představené M. Ignacie (1888-1912). Táž vel. Matka doplatila dluhy a dala r. 1895 vystavět umrlčí komoru pro pohřby zemřelých v nemocnici nákladem 17.000 zl., a pro celý dům zřízen byl vodovod, pro nemocnici koupelna. Dne

21. července r. 1901 uhodil blesk do kostelní věže. Škoda tím způsobená napravena byla nákladem 1213 zl. Zpovědník ctih. sester J. M. Dr. Josef Burian dal r. 1903 zříditi v zahradě na býv. hřbitově kapli Panny Marie Lurdské. Za vel. Matky M. Venceslavy (1912-1918) do kláštera i do nemocnice zavedeno bylo elektrické osvětlení a do prádelny pohon elektrický. R. 1916. nákladem 7.000 K obnoven byl celý vnitřek kostela. Rozkošný, čistý a útulný kostelíček mají zajisté Alžbětinky. Také odtud 2 zvony padly za obět světové války.

Hrozná ta válka (1914—1918) uložila klášteru a nemocnici Alžbětinek veliký úkol, jemuž ústav dle svých sil plně vyhověl. Alžbětinky otevřely tu brány své nemocnice, jindy jen ženám přístupné též raněným mužům a nemocným vojínům, obětem to světové války. Ve 4 síních o 50 lůžkách bylo tu od prosince r. 1914 do konce listopadu 1918 léčeno 1087 vojínů a 110 důstojníků. Hrozná válka vyvolala mnohé změny v pravidelném chodu kláštera i nemocnice. Ze při tom řeholnicím bylo mnoho trpěti a útrapami podvýživy strádali, dobře dle sebe samých dovedeme uznati. Stalo se tu také, že nebylo k obědu ani tolik bramborů, kolik sester přisedlo ke stolu. Následky světové války doléhalv těžce na Alžbětinky ještě za prvního třiletí nynější představené M. Salesie, zvolené 21. prosince 1918, Všechné poukazy na výživu, jako moučenky . . . a všechny možné . . . enky nikde nedostačovaly, tedy ani tu k nejnětější výživě, a dražota den ke dni stoupající znemožňovala obstarati, co by aspoň nejnětějším pro klášter a pro nemocnici bylo. A k tomu nutné opravy budov, střech i zahrady domácí nedaly se již držeti. Jmění však řádové, spočívající hlavně z cenných papírů státních, po převratu neneslo a dosud nese jim úroků. Účty řádové koncem r. 1920 vykazují 92 869 K dluhů.

V této poválečné bídě dostalo se Alžbětinkám prostřednictvím Rady žen ze sbírek kostelních v únoru 1920 daru 5 000 K a různých požívatin. Osvěžující pak pomoc přišla od bratří a sester Čechů amerických. Vedle 15.000 K od Národního svazu českých katolíků v Americe přispěli jednotlivci podporou asi 30 000 K. Dojemno bylo čísti ta psaní dobrodinců, psaná většinou těžkou, upracovanou rukou: Jsem služebná, ušetřila jsem si, posílám, aby se sestřičky za mne modlily . . . Jsem posluhovačka, posílám z mála svého a ze sbírky mezi známými, a prosíme za modlitbu. . . . Posílám s prosbou, aby se sestřičky modlily za moje děti . . . Přejí sestřičkám štědrého Ježíška a posílám jim zásobu potravin. A což kněží! Po 30, po 40 letech vzpomínají, jak z pražského semináře u Alžbětinek přísluhovaly a dostali tam pečivo. Nuže, to nyní splácím. . . A jiný a jiný vzpoměl, že v nemocnici Alžbětinek měl nemocnou maminku, a jak s ní pečlivě bylo tam zacházeno. Jiný duchovní sloužil kdysi tu v nemocnici mši svatou. Nyní jest rád, že může se odvděčiti . . . a pod

A jak sestřičky se slzami v očích poslouchaly ty dopisy, jak žasly, nad dobrotou Boží a jak za dobrodince se modlí, netřeba tu dokládati. A jako v poslední době pracováno bylo u Alžbětinek na opravách budov, tak také k posílení a k posvěcení duší přidáno na pobožnostech a duchovních cvičeních pro ctih. sestry, nad nimiž

štědrou a ochrannou ruku drží nejdůst. arcipastýř Ms. Dr. František Kordač.

Čestné zmínky tu zasluhuje, že klášter pražských Alžbětinek honosil se i jednou českou spisovatelkou. Byla to řeholní sestra M. Antonie (Josefa) Pedálová, nar. r. 1780 na Vyšehradě, zemřela r. 1831, která při svých namahavých službách v uzavřeném klášteře měla živé účastenství v probouzející se literatuře české a sepsala spisy: Život sv. Alžběty, Chlebové posvátní, Serafka (ve 3 vyd.), Myrhový věneček, Keř rozmarinový. Mimo to přispívala do různých časopisů. Ze všech její spisů září upřímná nábožnost a láska k jazyku českému. O svém domově klášterním básnila:

Vímť jedno krásné místečko,
v malé leží dolině.
Ach, toť radost jest nad všecko,
tam živu být v nevině,
pro Boha bližním sloužit
v svaté pospolitosti,
v nemocných Krista obsloužit, —
toť jsou rajske blahosti

Povolání Alžbětinek jest jedno z nejkrásnějších, jaké s ohledu křesťanského se dá mysliti, totiž věnují sebe i život svůj službě Boží a trpícímu lidstvu. Služba jejich vedena jest přesvědčením ze živé víry, že sloužíce nemocným a ubohým, službu tím samému Kristu Pánu prokazují a od něho samého očekávají pak odplatu na věčnosti dle jeho slov: Nemocen jsem byl, a ošetřili jste mne.

**Dvě stě let ženské nemocnice Alžbětinek v Praze
(1722—1922.)**

Podává dr. Jaroslav Lenz.

Slavný stavitel pražského baroka — Kilian Dienzenhofer — mohl spokojeně a hrdě zírat na své dílo, když před 200 lety zahajovala nemocnice Alžbětinek svou činnost za hlaholu zvonů, po slavném „Te Deum“ v dýmu kadidla, dle vůle zakladatelů k větší slávě Boží a k účinnější lásce k bližnímu.

Proslulý budovatel nádherných paláců, chrámů a klášterů, zanechal nám i v této své světské práci, b u d o v u znamenitou, v době založení vzornou, jež po dvě stě let vyhovovala čestně svému prvotnímu účelu, a jemuž i podnes s prospěchem činí zadost.

Je vystavěna v systému koridorovém, kde v jedné budově účelně rozložené, spojují se jednotlivé nemocniční oddíly dlouhými chodbami. Již volba její polohy byla neobyčejně šťastna. Stojí na obvodu tehdejšího města, uprostřed bývalých vinic a zahrad na jižním svahu pahrbku pod Karlovem, v místě vzdušném, slunném, chráněna celou klášterní budovou před severem s dálným rozhledem přes Vltavu a s pramenem dobré pitné vody.

Nynější rozdělení nemocnice odpovídá celkem původnímu. Širokým podjezdem a pohodlným schodištěm přicházíme do I. patra. Odtud z dlouhé chodby je vchod do dvou menších síní pro nemocné, do bývalé ústavní, nyní jen příruční lékárny a do oddělené síně pro infekční nemoci. Ve druhém poschodí je přijímací kancelář. Naproti ní menší sál o 14 postelích, zřízený ze šlechtěného odkazu osleplého barona z Astfeldu. Dále v pravo z pěkně klenuté, světlé, široké chodby, jež je ozdobena četnými starožitnými rytinami, vchází se do hlavního sálu, v době založení nemocnice jediného tudíž původního sálu nemocničního. Přichozí je mile překvapen jeho přívětivým vzhledem, jakož i nadobyčejnou výškou i šířkou. Osmi vysokými, až ke stropu sáhajícími okny, jež jsou k jihu obrácena, řine se dostatek světla, by osvětlilo bílé stěny sálu, na východní straně hlavní oltář s krásným obrazem patronky nemocnice, velké obrazy svatých, jež jsou rozvěšeny po stěnách, umělecké hodiny a 33 lůžek pro nemocné, jež sloupky se záclonami opatřené stojí proti sobě ve dvou řadách. — Vzhled sálu činí spíše dojem mohutné lodi chrámové, neb umělecké obrazárny než síně utrpení a bolesti.

Připomíná živě, že vznikl z tradic středověkých nemocnic. Staré středověké nemocniční sály, a útulky pro malomocné, byly stavěny na způsob lodí chrámových, vysoké, s gotickou klenbou, s velikými okny, s lůžky podél zdí. Dnes ještě lze je viděti zachovalé v Norimberce, Goslaru, Brügge v Belgii a v Beauvais ve Francii, v Seville, atd.

Výškou sálů mělo se docíliti zajisté chrámového vzhledu nemocničních síní, v nichž postaveny oltáře k náboženské útěše nemocných.

Taktéž dosaženo bylo velikými okny přístupu slunce a výškou síně výhodné a nutné ventilace, potřebné zvláště při léčbě epidemických nemocí v dřívějších dobách tak hojných a jedině to ochraně ošetřujících před nákazou. Nutno doznati, že umístění hlavního sálu nemocnice u Alžbětinek, který zaujímá dvě patra budovy, je přímo geniální.

Na jih jdou hlavní okna do zahrady a mají až u stropu ventilace; na sever hraničí sál s dvěma chodbami, jdoucími nad sebou. Do horní nepoužívané chodby, vedoucí do nádvorní zahrady, ústí šest malých oken, protilehlých hlavním jižním oknům. Tato malá okna jsou opatřena okenicemi. Možno tedy větrati celý sál výhodně i při počtu 33—40 nemocných, v sále umístěných.

Na západě hraničí sál se vzdušným schodištěm, na východě dole s malou operační síní a nahoře zase s chodbou. Je tudíž, ač v budově umístěn, přece oddělen, volný, a prostorami vzdušnými s proudícím vzduchem obklopen.

Tento sál, umělecky vyzdobený, starobylé nemocnice, v němž spojily se dvě mocné síly životní náboženství a umění, působí rozhodně suggestivně hojivě na nábožensky založenou mysl. Přívětivé tváře světců na obrazech jako by vítaly a utěšovaly sklíčenou duši přichozí nemocné. Ač moderní zdravotnictví vylučuje ze síní nemocných všechny předměty, jež nutně nesouvisí s ošetřením, možno smířiti se i se záclonami u postelí v hlavním sále. Jelikož sál jest vzdušný a vysoký, nevadí záclony přístupu vzduchu k lůžkám nemocných. Po celý den jsou clony svinuty a postele zastírají se jimi pouze na krátkou dobu, a to při léčebných úkonech u nemocných.

Nyní používá se tohoto sálu jen pro těžší nemoci vnitřní, kdežto pro choré nemocemi operativními určena je síň č. II. s 17 postelemi bez záclon. Vzhled sálu je celkem týž, jako byl ve století osmnáctém. Pouze stará, nehodící se již kachlová kamna, byla nahrazena novými úspornými železnými. — Se stropu visí táž lampa visutá, leč ne již olejová, nýbrž elektrická.

Velmi praktickým zařízením pro těžce nemocné jest, že lze se dostat do hlavního sálu, těsně ke dveřím chodby k němu vedoucím, po rovině vozem, vjede-li se zadními vraty na dvůr.

V I. poschodí zachováno zařízení lékárny, která jakožto ústavní lékárna byla v roce 1914 zrušena a proměněna v příruční. Na památku chovají se v ní některé původní nádoby lékárnické z roku 1722 a diplomy sester lékárníček.

Vedle hlavního sálu jest malá, ale světlá operační síň s terrasovou podlahou a s olejovým nátěrem na stěnách. Má hojně nástrojů a provádějí se v ní s úspěchem potřebné i nejzávažnější operace.

Hlavní chodba vede na malou verandu a do zahrady, kde se mohou rekonvalescentky zotavovati na slunci.

Za verandou je prostorná pěkná moderní kaple, z níž se vypravují pohřby. Za ní je komora a za touto malá ústavní pitevna.

Ve vnitřním zařízení nemocnice možno ovšem postřehnouti mnohé závažné změny od původního jejího stavu v době založení.

Nyní všude jest zavedena káranská voda, takže není potřebí přinášeti vodu z hluboké studně na nádvoří, která po mnohá léta poskytovala výbornou pitnou vodu.

Elektrické osvětlení zatlačilo blikavé lampičky plněné řepkovým olejem. V přízemní prádelně a mandlovně nahrazuje elektrický proud sílu rukou. Se zevním světem nespojují více poslíčkové nýbrž telefon.

Dle příkazů zdravotnických zaveden splachovací systém v klosetech a pro nemocné upraveny byly koupelny.

Dosud užívá se vhodně mnohého původního účelného nářadí, jako cínových talířů, měděných ohřívadel pro nemocné, atd.

Jaký byl asi p o d n ě t k založení nemocnice v roce 1722? —

Byla to v první řadě křesťanská charita českých šlechticů, které sbírkou mezi sebou opatřily poněžitý fond základní, a z nichž na stavbu nemocnice nejvíce přispěla hraběnka Markéta Waldsteinová, roz. Cernínová z Chudenic. Za druhé byla to idea hrab. Schönkirchenové, jež po vzoru nemocnice Alžbětinek ve Vídni, umínila si založiti podobný ústav i v Praze. Po mém soudě byla dále vhodnost doby uklidnění po válkách a epidemiích. Čechy zotavovaly se zvolna po velké morové epidemii, posledním to moru v Čechách, který zachvátil střední Evropu v letech 1713—15. Trpká zkušenost za doby morové v Praze ukázala, že nedostačuje tu nemocnice „Milosrdných Bratří,“ určená ostatně jen pro muže, založená v roce 1620, ani 13 menších špitálů, jež byly vlastně více chorobinci, než nemocnicemi, a jež císař Josef II. později zrušil, jejich nadační jmění spojiv v jediný fond všeobecné pražské nemocnice.

Nemocnice Alžbětinek byla při svém založení na výši doby a stala se vzorem ústavům, jež později byly založeny, na př. v Kadani, Mnichově, Vratislavi a j. — Zahrnovala v té době již všechna léčebná zařízení, jež jinde teprve později se vytvářila. Byla zároveň klinikou, poliklinikou všech nemocí i zubolékařským ústavem. Od začátku léčilo se ročně též sta nemocných ambulantně. U tak zvané „fortny,“ v síni vedle brány klášterní, pouštělo se pilně žilou (na př. v roce 1752 u 900 ambulantů), tahaly se zuby, léčily se lehčí případy chirurgické. Od zahájení činnosti byli tu ustanoveni dva stálí lékaři — jeden doktor — „medicus“ pro nemoci vnitřní, na universitě učený pán, jenž na základě svého praktického bystrozraku rozeznával choroby dle vzezření nemocných, dle vzhledu jazyka, moče a tvaru tepu a léčil předpisuje dlouhé latinské recepty podle latinských spisů lékařských klasiků. — Druhý mu podřízený „chirurg“ (Wundarzt, felčar) otvíral hlízy, sázel baňky, napravoval zlomeniny, atd.

Měly tudíž sestry Alžbětinky práce dosti. Mimo klášterní povinnosti musely vykonávati rozličné výkony, jež souvisely s ošetřováním nemocných. Pouštěly žilou, obvazovaly rány a tahaly zuby až do roku

1904. I léky v domácí lékárně bylo jim obstarávati až do roku 1912. Některé z nich byly i diplomované lékárnice. Byly-li již v časech mírových pilně zaměstnávány, tím větší nároky na práci jejich činily doby bohaté na epidemie a doby válečné.

Velké dějiny světové se svými hrůzami odrážejí se v malém v dějinách našeho ústavu.

Nemocnice Alžbětinek osvědčila se za války s Francouzi v roce 1742; pravou zkoušku ohněm zažila v roce 1757, kdy byla bombardována Prusy. V roce 1814 při tyfové epidemii poválečné onemocněla polovice sester touto nákazou a 4 zemřely. Z větších epidemií zaznamenáno tu léčení cholery v roce 1866.

Ze stanov i dějin ústavních jest zřejmo, že nemocnice jest podle vůle zakladatelův a hlavních dobrodincův ústavem, jenž jest určen pouze pro nemocné vyhojitelné, nebo schopné zlepšení.

Kromě četných drobných výkonů chirurgických, jež se prováděly ambulantně, jsou zaznamenány i případy velké chirurgie, zvláště na tehdejší dobu. Tak v roce 1757 byla provedena u raněného vojína oboustranná amputace s plným úspěchem.

Přísný ráz nemocniční zjevný byl vždy v době válek. Tu byli v naší nemocnici ošetřováni též vojíní, nemocní i ranění. Tak za války francouzské r. 1742, pruské 1757, napoleonské 1811, pruské 1866, a zvláště dlouho po 4 léta i za války světové od r. 1914—1918, za níž léčeno bylo celkem 1300 nemocných a raněných vojinů.

Nemocnice naše byla po mnohé stránce významným a důležitým činitelem sociální péče. Působila prospěšně v dobách, kdy bylo nedostatečně postaráno o nemocné, staré, nezuživé, slepé, chudé a osoby bez přístřeší a zejména o služebné v Praze cizí. Nebylo ještě pokladen pro služebné, a nebylo zákona, jenž by zavazoval službodárce, aby pečoval po 28 dní o svou služebnou. Tenkrát Alžbětinky ochotně onemocnělé služebné přijímaly a je uzdravené k výdělku viacely. Uznalí službodárci věnovali milodar ve prospěch ústavu. Ciniše tak pravidelně, stávali se jeho dobrodinci a zajišťovali si, že na jejich chráněnky bral se při přijímání patřičný zřetel. Tento způsob pojištění pro případ nemoci, byl předchůdcem nynější všeobecné povinnosti službodárce dáti si služebné pojistiti. Dříve také nebyly obce povinny, aby si platily ošetřovné za své chudé příslušníky v nemocnicích léčené. Po dvě stě let nemocnice Alžbětinek ošetřovala a léčila zdarma tisíce chudých příslušnic mnohých i velmi zámožných obcí bez halěře náhrady. Nemocnice jsouc soukromnou, nepožívá práva vymáhati ošetřovné úředně na obci. Lze takto říci, že v nesčetných případech nemocnice prokázala dobrodiní netoliko chudým opuštěným nemocným, ale i mnohým a někdy i bohatým obcím, jež tak ušetřeny byly povinnosti výlohy hraditi.

Pročítáme-li zažloutlé listy hlavních knih a výkazy o nemocných ošetřovaných, jest nám se často obdivovati množství a jakosti léčebných výkonů. Nejen že se léčily nemocné se všemi nemocemi vnitřními, chirurgickými, kožními (mimo venerické), nervovými (padoucnice atd.) v ústavě, nýbrž každoročně sta a sta nemajetných nemocných vyhledávalo a nalézalo pomoci ambulantně. Dávno před

založením všeobecné nemocnice byl náš ústav klinikou i poliklinikou. Vícekrát, zejména v dobách válečných r. 1742, 1756 1811, 1866 a 1914 byl nejen nemocnicí vojenskou ale i infekční, hostě četné nemocné nakažené tyfem střevním, skvrnitým, neštovicemi, cholerou, růží atd.

Vždy bylo snahou konventu, lékařů i sester udržeti nemocnici jako ústav léčebný, určený od zakladatelů pro nemocné vyléčitelné. Z té příčiny od založení byli vždy dva stálí lékaři ústavní, jeden „doktor“ a jeden „ranlékař“, již léčili nemocné dle osvědčených metod současných. Nutno i na tomto místě důrazně vyvrátiti tu a tam zakořeněné klamně mínění, že nemocnice Alžbětinek hodí se po většině jen pro nemocné ženy, staré, sešlé věkem neb nezhojitelnými chorobami stížené. Nemocnice naše není chorobinec, ani asyl. Klamná ta doměnka má asi původ v té okolnosti, že mnohdy nebylo lze chráněnkou podobnou od dobrodince ústavu vřele doporučenou odmítnouti, jindy zase soucit s ubohou nemocnou kázal jednati proti předpisu o přijímání nemocných a ustrnouti se nad ubohou, od bran všech jiných nemocnic pražských odmrštěnou. Často prosí o přijetí churavá, sešlá stařena, jež v mládí svém v nemocnici nabyla u nás zdraví a touží vděčně po ošetření milými sestrami. Dále mýlí se obecenstvo též tím, že s klášteřem jest stavěna zvláštní menší budova, kde jako nájemnice kláštera tráví samostatně podzim svého života osamocené, většinou sestárlé staré paní a vdovy. Ústav, v němž nyní často konají se laparotomie (operace břišní) zajisté není chorobincem pro sešlé stařeny.

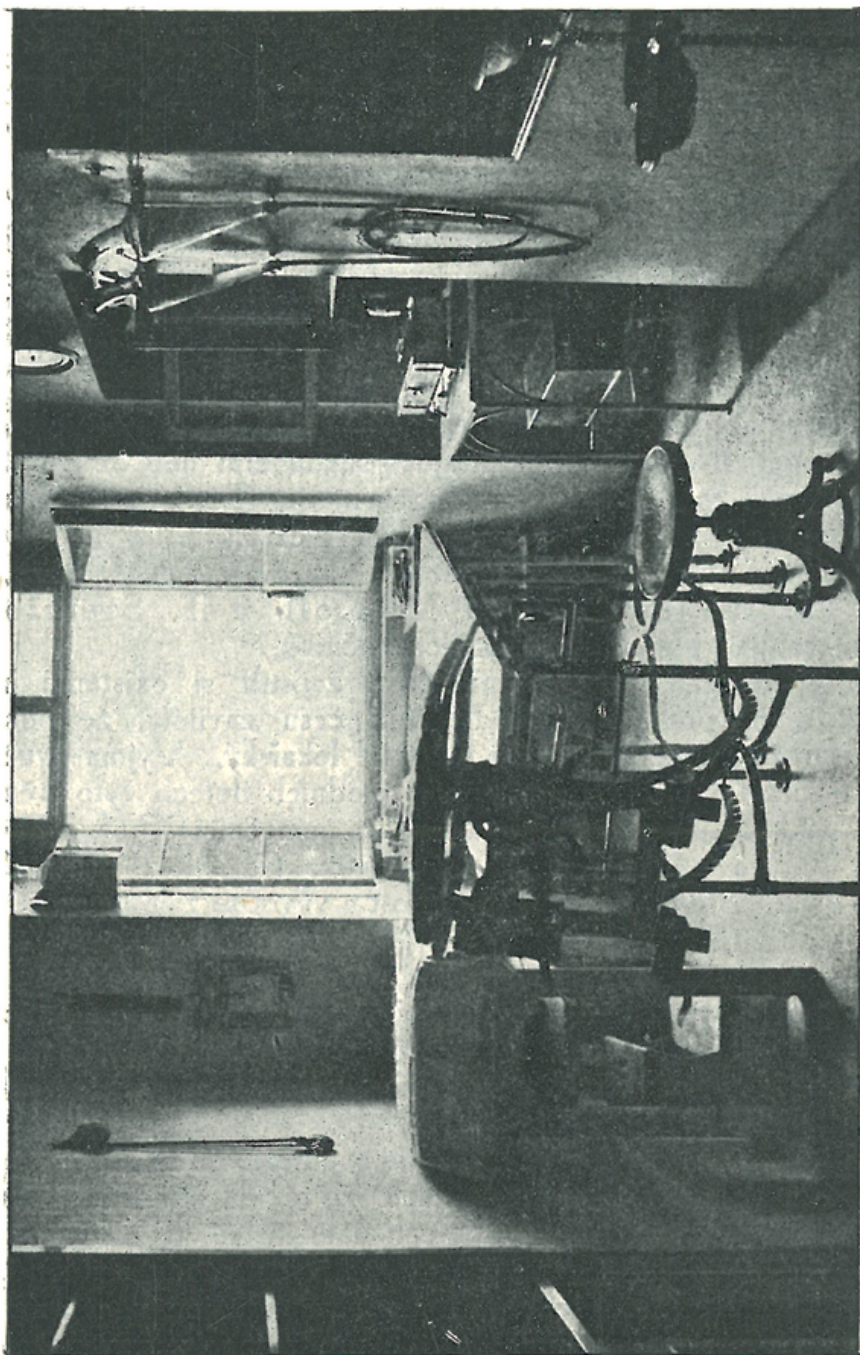
Budiž mi jako dlouholetému ústavnímu lékaři dovoleno, abych při vzpomínce na dvousetletou záslužnou činnost sester Alžbětinek ocenil význam jejich neúporné práce na poli křesťanské lásky k bližnímu jak pro zmírnění sociální bídy tak pro vývoj veřejného zdravotnictví. Kráčeji ve stopách svého duchovního zakladatele, velkého světce ubohých a nízkých sv. Františka z Assisi, věnovaly celé generace sester-ošetřovatelek všechny své síly, nadšení, i trpělivost — ba i celý život svůj vznešené ideji — ošetřovati nemocné. Vědomí, že co „činí pro ubohé, pro Krista činí“ bylo jim vzpruhou a útěchou v únavě, klesaly-li pod tíhou svých povinností.

Nelze dost oceniti velikost oběti, již sestry svému povolání přirážejí. Po celý život dobrovolně ve zdech kláštera uzavřeny, v tichém prostředí mystického rozjímání a odříkání se radostí světských přicházejí ve styk pouze se stinnou stránkou lidského bytí — se strastmi nemoci a bídy tělesné i duševní. Denní jejich povinnosti vyplňují hodiny od 4 h. z rána do 7 h. večer, jednak přísné předpisy klášterní o náboženských výkonech, střídané s nesčetnými pracemi, jednak pospolitě obce a ošetření nemocných, k tomu častá noční služba střídavá u nemocných. Jen 3½ hodiny jsou určeny pro čas k jídlu a k odpočinku. Žel, že tato přílišná horlivost má též své stinné stránky. Přepínání sil, neustálý styk s nemocnými a nakažlivými chorobami, nedostatek pohybů na čerstvém vzduchu, potřebného odpočinku a spánku, ubývání statného dorostu ošetřovatelského, a tím přetížení zkušených starších sester, chudá výživa, podlamují nemilosrdně strom

života u mnohých sester. Tak v posledních letech zákeřná tuberkulosa sklátila v předčasný hrob dvacet horlivých a nadějných mladých sester. Nutno dle pravdy doznati, že zásluha o zdárné vedení a udržování ústavu, o získávání příznivců, o léčebné úspěchy, zejména po těžkých, četných operacích v posledních letech náleží v plném pochopení významu krásného poslání ošetřovatelského se strany Alžbětinek. Cítíce bolest s nemocným, trpělivě tím více věnují se nemocné chráněnce, čím více jest ubožejší a čím více obtíží jim jest překonati

Lékaři v naší nemocnici působivší s povděkem uznávali ochotu, s jakou vycházely sestry vstříc radám a nárokům lékařským, a i novým, osvědčeným metodám léčebným, bylo-li to ve prospěch nemocných. Ač tráví v klášteře oddělené od současného světa a jeho pokroku celý svůj život v neustálém strádání, jsou nadpřirozeného světa mystického a stýkající se jen se stinnými stránkami přítomného života slz a bídy, neuzavíraly se přístupu novodobých dobrých zařízení. Této blahodárné součinnosti sester a lékařů děkovati jest za zdárný vývoj ústavu a udržení jeho přes četné, vážné překážky. Tato vlastnost plniti řádně povinnosti povolání, hluboký soucit s nemocnými, a neutuchající ochota povzbuzovala i lékaře ústavní, aby svěřené nemocnici věnovali všechny své síly, ač vždy byli následkem skromných prostředků konventu jen nedostatečně hmotně odměňováni.

Dle sporých zachovaných zpráv v archivu klášterním neměli ani lékaři ústavní na růžích ustláno. Aby čestně mohli dostáti povinností svého úřadu a udrželi úroveň nemocnice na výši současné doby, bylo jim zápasiti s mnohými překážkami. Nedostatečně honorováni, hledali existenci soukromé praksi. Pro stálý nedostatek prostředků bylo jim co možná šetřiti ve způsobech léčení. Zavádějíce nové metody léčebné, výmluvně snažili se přesvědčovati starší sestry vycvičené dle starých způsobů, a pochopitelně novotám nepřející. Žijíce stále v prostředí křesťanské dobročinnosti a altruismu plného odříkání, přinášeli i oni v plné míře svou hřivnu ve prospěch chudých trpících. Pracovali nehlučně, bez zisku i beze slávy. Tak sloužil dr. J. A. Schäffner devět let ústavu jako druhý lékař úplně zdarma a stav se primářem, ponechal své služné starému primáři, odcházejícímu do výslužby jako výslužné, jež mu konvent nemohl sám poskytnouti. Týž lékař, jenž též vydal r. 1845 velmi pěkný spis o dějinách kláštera a nemocnice, nedosáhl vyznamenání občanských. Když po 30 leté službě konvent prosil místodržitelství o nějaké vyznamenání pro lékaře humanitně tak zasloužilého, nedostal vůbec odpovědi. Z poslední doby slušno vděčně vzpomenouti jména profesora dr. Frant. Michla, jenž zprvu jako ordinář (od r. 1884) a pak jako primář (od r. 1898) zvýšil operační úroveň ústavu a první konal těžké operace břišní. Vlastním nákladem upravil vhodně operační síň, zaopatřil nástroje a učinil odkaz na udržování operační činnosti v ústavě. Bohužel nejsou známa jména všech ústavních lékařů století XVIII. Působili v něm dři Kiesel a Pelikan, a chirurg Servante. Ve století XIX. dři a chirurgové: Doubalík, (sloužil 44 let) Hoffmann starší, Hoffmann mladší potomní slavný profesor soudního lékařství ve Vídni, J. Schäffner 1839—1876, C. Křížek 1874—1876, J. Ryba

Operaciční sňň.

1876—1898 a prof. F. Michl 1884—1900. Od r. 1899 jako ordinář a od r. 1900 jako primář řídí nemocnici d. Jaroslav Lenz. Jako ordináři s ním působili dr. K. Heinrich (1900—1911) dr. Pavel Brož (1911—1912), dr. Ant. Benda (1912—1913) a od r. 1913 působí ordinář dr. Adolf Maixner. Jako hosté vždy ochotně a nezištně mnohé závažné operace za asistence ústavních lékařů před válkou provedli profesori V. Rubeška, R. Jedlička a O. Ostrčil, a odborní lékaři dr. A. Pohorecký, dr. V. Kafka, dr. S. Hejda, ojedinele dři. Chvojka, Fraňta, Kolín, Straschnow a jiní. Po světové válce operativní činnost se neobyčejně vzmohla, díky přízni ct. představené M. Salesii a neúporné pomoci sester chirurg. oddělení přidělených sestry M. Alžběty a M. Apoleny, a neutuchajícímu zájmu ústavních lékařů pro chirurgii. Mimo ústavní lékaře v posledních dvou letech často a s plným úspěchem operují odb. lékaři dr. L. Scheichl a dr. J. Melichar. Od 1. ledna 1921 do 31. března 1922 provedeno 146 operací, z nichž bylo 24 laparotomií.

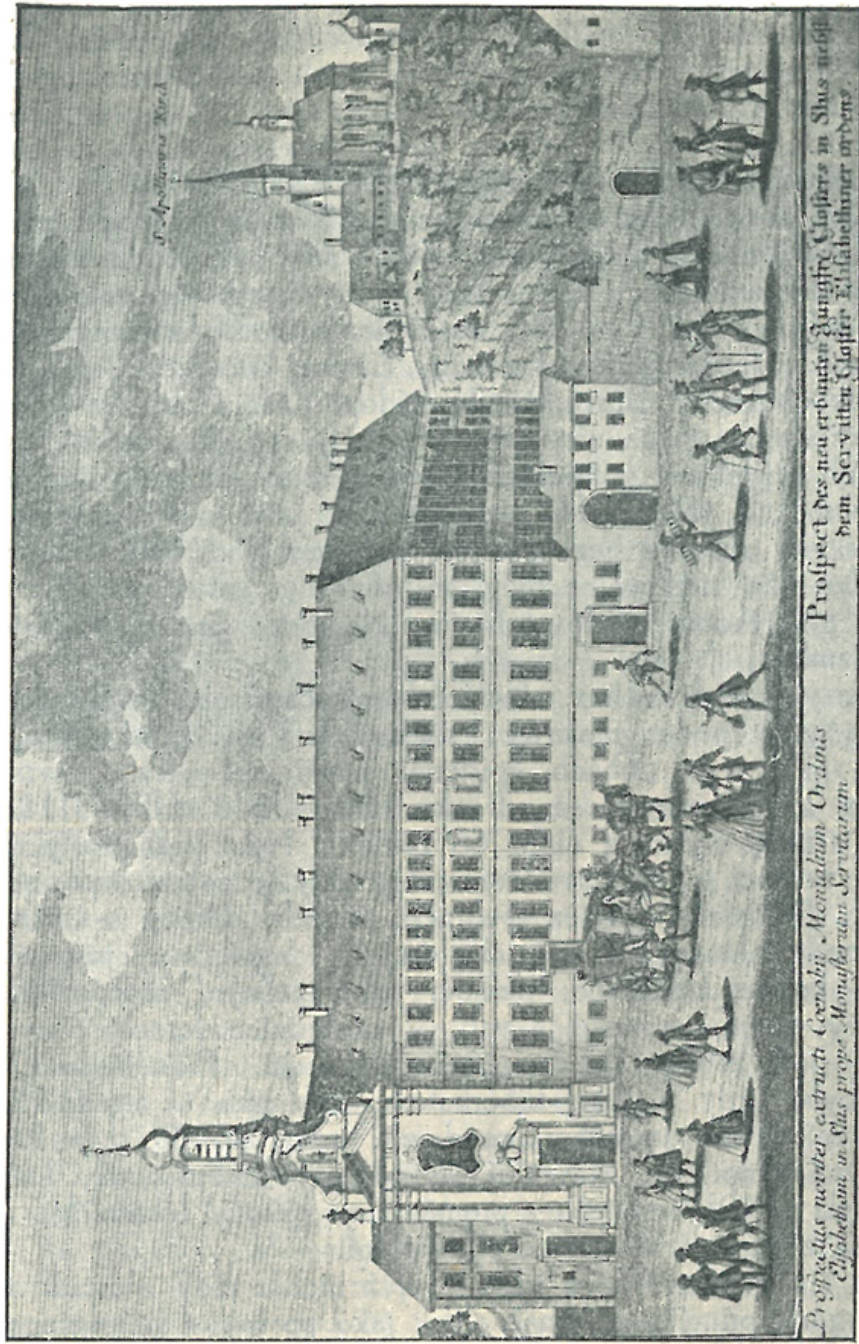
V posledních třech letech působili pod vedením ústavních lékařů stále jeden neb dva mladí doktoři jako sekundární neb externí lékaři výpomocní. Byli to dři: E. Friedmann, dr. Tichý, T. Lukeš, L. Melhuba, J. Hlaváč, F. Horáček, J. V. Novák, V. Fleischmann, K. Urban, F. Parma, A. Sigmund, J. Jílek, Z. Malec, letos dři M. Kolb a T. Sterzinger. Občas internovali i medikové starších ročníků.

Nutnost železná, aby ústavní lékaři zajistili si existenci praxí soukromou a tím podmíněný nedostatek času zavinily, že poměrně málo zpracovali vědecky bohatý materiál lékařský. Výjma stručných výročních zpráv publikovány byly v posledních letech tyto vědecké práce na základě případů léčených v naší nemocnici: Prof. Michl: Lékařská zpráva z nemocnice Alžbětinek. Čas. lék. Česk. 1888. Dr. J. Lenz: Předčasná čmýra, zralost a vývoj se zvláštním zřetelem k vývoji kostry (Sborník lékařský r. 1912 a Arch. F. Gynaekologie B. 99).

Není pochybnosti, že jen zájem, jež měli špatně dotovaní ústavní lékaři na odborném vzdělání, a radost z úspěchů léčebných u chudých trpících, mohl je částečně odměňovati za velké oběti na čase, práci a hmotných prostředcích.

Nemocnice naše jest i po té stránce důležitým článkem v řadě veřejných pražských intitucí zdravotních, že též dává možnost mladým lékařům prakticky a ve všech odborech náležitě se vzdělávati.

Statistika čísel našeho ústavu, ač jest mnohdy zajímavá, jak se měnila v průběhu 200 let, budiž uvedena zde jen v hlavních rysech. Pozemková rozloha činí 25.378.27 m², z toho zastavená plocha 7.664.40 m². Na zahrady připadá 17.703 m², což je poměr velmi příznivý pro zdravotní stav obyvatelů. Plochy síní pro nemocné obnáší 380.38 m², jednoho lůžka 5.43 m². Veškerý vzduchové prostory síní nemocničních 2.043 m³ a pro jednu postel 29.20 m³. Počet síní pro nemocné jest pět, mající jen po 33, 14, 12, 5 a 3 postelech. Počet lůžek vzrostl ze 2 při založení na 70 před válkou. Nemocných bylo

Kláster a nemocnice Alzbtinek roku 1730 dle původní rytiny.

ošetřováno za celý rok v r. 1722 — 56, v r. 1790 — 1126, nejvíce v r. 1877 — 1207. a po válce světové v r. 1921 — 876.

Za prvních sto let trvání ústavu (1722— 1821) ošetřováno bylo 61.604 a zemřelo 6.616. V druhém století od 1822—1922 ošetřováno celkem 97 264 a zemřelo 8.844 (mimo vojíny). Úhrnem ošetřováno tudíž za 200 let od r. 1722—1921 inc. 158.468 nemocných a zemřelo 15.460. V r. 1921 léčeno bylo 876 nemocných, 55 zemřelo. Ošetřovacích dnů bylo 15.399, operací 110. Úbytek počtu nemocných po válce zavinila z části finanční tíseň ústavu a ztráta tří menších siní nemocničních, jež byly konventem přenechány následkem nedostatku bytů studentských pro posluchačky vysokých škol pražských. V poslední době počet lůžek naprosto nestačí. S krvácejícím srdcem musí odmítati sestry i lékaři i těžší nemocné. Zoufalé ponledy odmítnutých výmluvně obviňují správu nemocnice z pronevěry na ideji milosrdenství.

Co do povolání po celý čas trvání lvi podíl nemocných ústavu činily osoby služebné: služky, kuchařky, číšnice, krámské, posluhovačky. Časté byly chovanky ústavů, členky řádové. Hojně byly a jsou příslušnice středních stavů: úřednice, učitelky, ženy živnostníků. Náboženství neb příslušnost politická nikdy nerozhodovala při přijetí a ošetřování nemocné. Stejně léčeny israelitky, příslušníci různých sekt protestanských a osoby bez vyznání. Při všem tradičním zachovávání katolického rázu nemocnice byly sestry vždy prosty náboženského fanatismu při výkonu ošetřovatelském. Nemocné jinověrky často to vděčně uznaly.

Výkazy o nemocech v minulých letech často obsahovaly poměrně dosti značných počet nemocí nakažlivých: tyfu obyčejného, neštovic, spály, a v dobách epidemií poválečného tyfu skvrnitého a cholery. Tak ošetřovali se od roku 1866—1880 celkem 1112 nemocných s neštovicemi, z nichž 66 zemřelo. Nyní jsou prosty těchto neblahých nemocí, jednak zavedením pitné vody, jednak zřízením nemocí infekčních. Přicházejí teď jen ojedinělé případy difterie a růže, jež bývají ihned izolovány. Stejně jako druhy i nyní četny jsou případy prudkého hostce kloubního, nemoci to služebným osobám vlastní, tuberkulosa, angin a srdečních vad. V posledních letech čím dále, tím častěji jsou záněty slepého střeva a potratů. Přímou smrtí nejčastější byla vždy a jest tuberkulosa, rakovina a arteriosklerosa. Od založení až do dnešního dne denně udílí se též rada četným nemajetným nemocným a konají se převazy ambulantně. Lékárna ústavní byla r. 1914 zrušena a proměněna v příruční lékárníčku. Léky odbírají se z veřejné lékárny Vyšehradské.

Stálí lékaři ústavní byli vždy dva, z nichž vždy alespoň jeden byl chirurgem, primář a ordinář. Tak jako povinnost nemocnice pozůstává z neustálého konání dobra a úsilovné snahy jak nejvhodněji uleviti nemocným, tak i náklad výdajů s ošetřováním spojených hradil se vždy a dosud se uhrazuje z milodarů a příspěvků darů dobrého srdce cítících s bídou lidskou.

Příjem nemocnice plyne 1. z úroků nadačních lůžek většinou českými šlechtici založených; 2. z milodarů a odkazů dobrodinců, z příspěvků jednotlivců i ústavů; 3. v posledních letech i z pří-

spěvků pokladen za léčení jejich pojištěnců; 4. z darů na prostředcích léčebných od českoslov. a amerického Cerveného Kříže. Slušno podotknouti, že dle stanov kláštera mohou sestry ošetřovati i za plat, ovšem jen pokud všechny postele nadační jsou chudými obloženy a pokud by o péči nebyly zkráceny. Dříve těšily se Alžbětinky všeobecné přízni. Podporovali je štědře členové dynastie, (nejštědřeji poslední korunovaná královna česká Marie Anna) šlechtici pořádali ve prospěch nemocnice jejich divadla i plesy. Milodary přicházely od všech vrstev obyvatelstva, od Čechů i od Němců.

Nyní příjmy tyto neustále se zmenšují. Nadační jistiny, jež musely býti uloženy v státních papírech, nenesou úroků. Dobrodinců i odkazů jejich ubývá. Příčina vězí v roztříštěnosti podpůrných zařízení, lhostejnosti, prospěchářství a nezdravých proudech současných dnů, ochuzení středních vzdělaných vrstev a zaujatosti proti podnikům rázu náboženského sebe lepšimu.

Vydání naproti tomu za potraviny, otop, světlo, léky a j. stále rostou. Tou dobou jsou finance ústavu velmi neutěšené a správě konventu i nemocnice jest se dovolávati v jubilejním svém roce veřejně soucitu, pomoci a podpory pro ústav jí svěřený a doufá, že prosba snažná nevyzní na prázdno. Rok 1920 končil schodkem 92.869 Kč. Bylo by nanejvýš trudno, kdyby ústav, jenž prodělal šťastně tolik strastiplných dob poválečných v minulých dobách, měl by nyní zahynouti nedostatkem hmotných prostředků a kdyby lhostejnost doby zavinila jeho zmar v době přítomné, plné hesel o humanitě, altruismu, kultuře srdce a úlevy sociální bídy. Demokratická Praha, jež vzrostla na 760.000 obyvatelů a má nemocnice stávající přeplněny, zajisté nedopustí, aby ústav náš, v pravdě lidový zanikl a zabráni zajisté i katolické kruhy zkáže ústavu našeho, ušlechtilého to výkvětu katolické charity.

Nynější správa jest si vědoma dobře stávajících vad v zařízeních nemocnice a usiluje upřímně, aby je odstranila. Bohužel tříští se úsilí její hlavně o nedostatek peněz. Zlepší-li se poměry, chová správa tyto plány pro nejbližší dobu: 1. Zaměnit dosavadní, poměrně malá, dřevěná lůžka, pohodlnějšími železnými (dosud jsou jen v jedné síni), 2. zříditi ještě jednu operační síň (dosavadní nestačí), 3. zaříditi moderní přístroje k léčbě elektřinou a Röntgenem.

Sestry Alžbětinky mají upřímnou snahu vyrovnati se v každém ohledu i zkoušeným ošetřovatelkám světským. Představená vážně uvažuje, aby sestry, byť i již prakticky vycvičené v ošetření nemocných, mohly se svolením církevním absolvovati i teoretický předepsaný běh ošetřovatelský. Bylo by si přáti, aby ku Alžbětinkám hlásily se opět dívky zdravé, silné, vzdělané. Dříve vstupovaly i šlechtičny jako hr. Swerts-Sporková, bar. Puteany-ova, Krefeldová a j. dále literárně vzdělané vlastenky jako byla sestra M. Antonie, jež žila před 100 lety a vydala několik českých knih

Nemocnice Alžbětinek nemusí se báti soudu dějin. Nestranný kritik, jenž seznal dějiny a poměry ústavu, za jakých vznikl, se vyvíjel a přes mocné překážky blahodárně působil, zajisté dozná, že ústav náš vyplnil své dějinské poslání a že činil zadost vůli svých

zakladatelů a dobrodinců, seč mohl. Spravedlivý soudce, uváží-li nepřízeň našich dnů, vydá i nynější správě lékařům i sestřím svědectví, že krácejíce ve světlých stopách svých předchůdců, poctivě se snaží udržeti drahé dědictví minulých časů na výši doby neztenčené, ano i všemožně zlepšiti. Proto správa odmítá důrazně všechny plány, sledující jiné zájmy. Opírá se všemožně plánu zastaviti zahrady kláštera patřící, aby zachovala nemo-ným i ošetřovatelkám tak potřebné slunce i vzduch. Bude hájiti svojí samostatnost vším úsilím, nevzpírá se však návrhu, aby část počtu postelí byla věnována ku zřízení nové ženské kliniky.

Letos v květnu 1922 při jubilejní slavnosti nemocnice jásavý hlahol klášterních zvonů vznášeti bude k nebesům radostný dík za dvousetletou ochranu a vroucí prosbu o další milost. Zvučný zvuk zvonů hlásati bude zároveň věčnou slávu šlechetným zakladatelkám, vřelý dík nesčetným dobrodincům, vděčné uznání tisícům věrných nemocných, nehynoucí paměť řadám obětavých sester a trvalou čest lékařům v pravdě humaním

Kéž letošní jubilejní slavnost značí úsvit nové, lepší doby, plné rozkvětu a zdaru, pochopení i přízně pro náš drahý starobylý ústav a jeho dobročinné poslání!

Stav osob roku 1922.

I. Kláštera: 38 sester.

Představená: M. Salesie.
Vikářka: M. Věnceslava.
Vrátná a přijímatelka poštovních zásilek pro konvent a nemocnici: M. Ludmila.
I. tajemnice: M. Aloisie.
II. tajemnice: M. Anděla.
Správkyně konv. prádla: M. Antonie, M. Emanuela, M. Norberta, M. Elekta, M. Pavla.
Vrátná: M. Innocencie, M. Kristina.
Zahradnice: M. Augustina, M. Rosa, M. Filipina.
Správkyně lůžkových souprav pro nemocné: M. Ludovika, M. Otilie, M. Ignacie.
Skristánky: M. Anna, M. Juliana.
Krejčové řehol. oděvů: M. Bernardina, M. Hedvika, M. Angelina.
Prokurátorka: M. Alfonsa, M. Marta.
Lékárnice: M. Serafina, M. Nepomucena.
Představená nemocnice: M. Alžběta.
Novicmistrová: M. Emerenciana.
Vrchní kuchařka: S. Josefa. Kuchařky: M. Gabriela, M. Marketa.
Asistentka chirurgie: M. Apolonie.
Jubilantka iádová: M. Vincencie.
Dozorkyně sklepa: M. Laurencie.
Novicky; Františka, Terezie, Milada.
Ordin. komisař: Antonín Postřiháč, konstorní rada.
Administrátor kostela: Karel Herout.
Právní zástupce: JUDr. Konstantin Sobička.

II. Nemocnice:

Primář: dr. Jaroslav Lenz, vrchní polic. lékař, lékař angl. a špan. vyslanectví, komtur řádu Isabely Kastilské.
Ordinář: dr. Adolf Maixner, odb. rada, lékař presidenta republiky, chirurg a ženský lékař, komtur řádu sv. Mauritia a Lazara

Sekundární lékaři: dr. Miloš Kolb, dr. Tankred Sterzinger.

Zpovědník nemocných: P. Metoděj Vojáček.

Přijímání nemocných do ústavu:

Do nemocnice Alžbětinek přijímají se ženy a dívky denně od 8. h. ranní do 6. h. večer bez rozdílu věku, stavu, povolání, náboženství a příslušnosti s nemocemi vyhojitelnými nebo zlepšení s hopenými pokud místo stačí, a bezplatně se tu ošetřují. Prudké nemoci nakažlivé, venerické a duševní jsou od přijetí vyloučeny. Nemocné pojištěné u pokladen též se přijímají. Na nemocné doporučené dobrodinci ústavu bere se patričný zřetel. Radno jest nemocné před přijetím v kanceláři ohlásiti. — O přijetí nemocných rozhoduje správa dle posudku ústavních lékařů. Telefonní číslo nemocnice 1749. Zprávy o nemocných telefonicky se nepodávají. — Návštěvy nemocných dovoleny pouze od 9—10 a od 3—4 hod. Milodary ve prospěch nemocnice vděčně se přijímají.

